

Sygn. akt I ACa 539/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Mieczysław Brzdąk
Sędziowie :	SA Małgorzata Wołczańska (spr.) SO del. Lucyna Morys-Magiera
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 12 grudnia 2018 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa E. B.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 24 stycznia 2018 r., sygn. akt I C 1/17

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Częstochowie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSO del. Lucyna Morys-Magiera	SSA Mieczysław Brzdąk	SSA Małgorzata Wołczańska
-------------------------------	-----------------------	---------------------------

Sygn. akt I ACa 539/18

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Częstochowie pozbawił w całości wykonalności tytuł wykonawczy w postaci aktu notarialny sporządzonego w dniu 19 sierpnia 2014 r. przed notariuszem M. T. w Kancelarii Notarialnej w Z., rep. (...), co do obowiązku zapłaty kwoty 252 589,52 zł tytułem nieuiszczonej części ceny sprzedaży wskazanej w § 6 tego

aktu notarialnego, któremu Sąd Rejonowy w Z. nadał klauzulę wykonalności postanowieniem z dnia 27 września 2016 r., sygn. akt I Co 972/16, opatrzonego następnie klauzulą wykonalności na rzecz pozwanej jako następcy prawnemu (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K., przez Sąd Rejonowy w Z. w dniu 20 grudnia 2016 r., sygn. akt I Co 1266/16, a nadto orzekł o kosztach procesu.

Rozstrzygnięcie to zapadło po ustaleniu przez Sąd I instancji, że w dniu 10 sierpnia 2014 r. przed notariuszem M. T. w jego Kancelarii Notarialnej w Z., (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K. zawarła z powódką umowę sprzedaży lokali mieszkalnych stanowiących odrębną własność – nr 6 położonego na II kondygnacji budynku znajdującego się przy ul. (...) w K., o powierzchni użytkowej 51,90 m⁽²⁾, z którym związany był udział wynoszący (...) części w prawie własności nieruchomości wspólnej stanowiącej działkę gruntu nr (...) o obszarze 0,4734 ha, objętej księgą wieczystą KW nr (...), taki sam udział w prawie własności części wspólnych budynku i urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli poszczególnych lokali oraz służebności gruntowej miejsca postojowego nr 38 za cenę 314 452 zł brutto oraz nr 17 położonego na IV kondygnacji budynku znajdującego się przy ul. (...) K., o powierzchni użytkowej 62,45 m⁽²⁾, z którym związany był udział wynoszący (...) części w prawie własności nieruchomości wspólnej stanowiącej działkę gruntu nr (...) o obszarze 0,4734 ha, objętej księgą wieczystą KW nr (...), taki sam udział w prawie własności części wspólnych budynku i urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli poszczególnych lokali oraz służebności gruntowej miejsca postojowego nr 28 za cenę 369 204 zł brutto. W akcie notarialnym powódka zobowiązała się zapłacić (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K. cenę sprzedaży oraz jednorazowe wynagrodzenie z tytułu służebności w łącznej kwocie 748 456 zł w terminie do dnia 31 sierpnia 2014 r., poddając się egzekucji na podstawie art. 777 § 1 pkt 4 k.p.c. Prezes zarządu zbywcy nieruchomości – M. K., zaproponował powódce rozliczenie transakcji nabycia lokali mieszkalnych w drodze potrącenia wzajemnych wierzytelności. W konsekwencji, w dniu 19 sierpnia 2014 r. powódka skierowała od (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K. oświadczenie o potrąceniu wzajemnych wierzytelności – powódka potrąciła posiadaną wierzytelność w kwocie 1 091 235,11 zł, wynikającą z zawartego w dniu 4 października 2012 r. porozumienia zastępującego umowę joint venture z dnia 18 listopada 2011 r., którą to wierzytelność nabyła od (...) Sp. z o.o. w Z. na podstawie umów cesji wierzytelności nr (...) oraz (...) dnia 23 października 2013 r., z kwotą 748 456,00 zł z tytułu wierzytelności (...) Sp. z o.o. Sp. k. wynikającej z umowy ustanowienia odrębnej własności lokali mieszkalnych i ich sprzedaży, ustanowienia służebności oraz pełnomocnictwa z dnia 19 sierpnia 2014 r. (rep. (...)). Następnie, w dniu 3 września 2014 r. M. K., działając jako prezes zarządu komplementariusza (...) Sp. z o.o. Sp. k., potwierdził złożenie oświadczenia o potrąceniu całej ceny sprzedaży za lokale mieszkalne nr (...) przy ul. (...) w K. oraz wynagrodzenia z tytułu ustanowienia służebności w łącznej kwocie 748 456 zł. W dniu 2 kwietnia 2007 r. spółka, której właścicielem był (...) Sp. z o.o. w K., zawarła z firmą (...) Sp. z o.o. w Z. umowy dzierżawy maszyn odlewniczych, jednakże w związku z problemami finansowymi, (...) Sp. z o.o. w K. zaprzestała płacenia czynszu dzierżawnego. W dniu 30 stycznia 2009 r. (...) Sp. z o.o. – jako wierzyciel, oraz Zakłady (...) Sp. z o.o. (prezesem był J. C.), (...) Sp. z o.o. (prezesem był T. D.) i (...) Sp. z o.o. (prezesem był M. M.) – jako dłużnicy, zawarły porozumienie. Wierzytelność, obejmująca kwotę 1 153 087,84 zł, przysługiwała (...) Sp. z o.o. wobec Zakładów (...) Sp. z o.o. z tytułu umowy dzierżawy z dnia 2 kwietnia 2007 r. (...) Sp. z o.o., na podstawie umowy cesji wierzytelności z dnia 30 stycznia 2009 r., zobowiązała się nabyć od (...) Sp. z o.o. wierzytelność, jaka przysługiwała jej wobec Zakładów (...) Sp. z o.o. w kwocie 576 422,04 zł. Takie samo zobowiązanie co do wierzytelności w kwocie 576 665,80 zł złożyła (...) Sp. z o.o. na podstawie umowy cesji wierzytelności z dnia 30 stycznia 2009 r. (...) Sp. z o.o. i (...) Sp. z o.o. w celu zabezpieczenia spłaty wierzytelności w kwocie 1 153 087,84 zł przysługującej (...) Sp. z o.o. wobec Zakładów (...) z tytułu umowy dzierżawy z dnia 2 kwietnia 2007 r., zobowiązały się przekazać (...) Sp. z o.o. wypełnione weksle własne, po cztery każda ze spółek. (...) Sp. z o.o. wystawiła weksle na kwoty 150 000 zł z terminem płatności do dnia 31 lipca 2009 r., 150 000 zł z terminem płatności do dnia 30 września 2009 r., 150 000 zł z terminem płatności do dnia 30 listopada 2009 r. oraz 126 422,04 zł terminem płatności do dnia 29 stycznia 2010 r. Z kolei (...) Sp. z o.o. wystawiła weksle na kwoty 150 000 zł z terminem płatności do dnia 30 czerwca 2009 r., 150 000 zł z terminem płatności do dnia 31 sierpnia 2009 r., 150 000 zł z terminem płatności do dnia 30 października 2009 r. oraz 126 665,80 zł terminem płatności do dnia 31 grudnia 2009 r. Zakłady (...) Sp. z o.o. ustanowiła dodatkowo poręczenie cywilne przyjmując odpowiedzialność za wypłacalność spółek (...) (§ 4 porozumienia). Umową cesji wierzytelności z dnia 30 stycznia 2009 r. (...) Sp. z o.

o – jako cedent, zbyła na rzecz P. Sp. o.o. wierzytelność na kwotę 576 422,04 zł, która przysługiwała (...) Sp. z o.o. wobec Zakładom (...) Sp. z o.o. Tego samego dnia, (...) Sp. z o.o. wystawiła na zabezpieczenie spłaty cztery weksle – zgodnie z porozumieniem. W konsekwencji, (...) Sp. z o.o. stała się dłużnikiem (...) Sp. z o.o. z tytułu zapłaty za wierzytelności nabyte od (...) Sp. z o.o., które pierwotnie przysługiwały tej spółce wobec Zakładom (...) Sp. z o.o. W umowach poręczenia z dnia 25 lipca 2011 r. i dnia

2 listopada 2011 r., (...) S.A. w Z. (jako wierzyciel), (...) Sp. z o.o. (jako dłużnik (...) – (...) Sp. z o.o. Sp. k.) oraz J. M. (jako poręczyciel), uznali wierzytelność za zobowiązania Zakładów (...) Sp. z o.o. w kwocie 3 461 271,81 zł. (...) Sp. z o.o. Sp. k. poręczyła wobec (...)

Sp. z o.o. za zobowiązania Zakładów (...) Sp. z o.o., jakie spółka ta miała wobec (...) Sp. z o.o. na dzień 25 lipca 2011 r., wynikające z not obciążeniowych nr (...) i (...) oraz faktur VAT nr (...). Wierzytelność w kwocie należności głównej opiewającej na sumę 576 422,04 zł oraz odsetek opiewających na sumę 134 972,00 zł, (...) Sp. z o.o. Sp. k. poręczyły wobec (...) Sp. z o.o. za zobowiązania Zakładów (...) Sp. z o.o., która następnie poręczyła za zapłatę przez (...) Sp. z o.o. wierzytelności nabytych od (...) Sp. z o.o. na podstawie cesji wierzytelności z dnia 30 stycznia 2009 r. Następnie, w dniu 18 listopada 2011 r. (...) S.A. z siedzibą w Z., (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K., Ł. T. K. Kancelaria (...). k. w K. i J. M. zawarli umowę joint venture dotyczącą finansowania zakończenia inwestycji budowlanej pod nazwą (...), na mocy której ustalono zasady rozliczenia finansowego stron umowy, w tym kolejność zaspokajania wierzytelności po zakończeniu inwestycji, określono również wysokość wierzytelności (...) Sp. z o.o. wobec Zakładów (...) Sp. z o.o. znajdującej się już wówczas w upadłości likwidacyjnej, która na dzień 10 listopada 2011 r. wynosiła 2 811 569,99 zł. W porozumieniu zastępującym zawartym w dniu 4 października 2012 r. do umowy joint venture, (...) S.A., (...), (...) Kancelaria prawna oraz J. M. uznali wierzytelność należną (...) Sp. z o.o. od Zakładów (...) Sp. z o.o. do wysokości 503 553,02 zł w zakresie należności głównej i do wysokości 316 717,82 zł w zakresie odsetek. Tarasy O. się również obok J. M., dłużnikiem solidarnym wobec (...) Sp. z o.o. za zobowiązania pierwotnego dłużnika, tj. Zakładów (...) Sp. z o.o. Kolejno, umowami cesji wierzytelności nr (...) oraz nr (...) z dnia 23 października 2013 r., (...) Sp. z o.o. jako cedent sprzedał powódce jako cesjonariuszowi, wierzytelność w kwocie 720 539,99 zł wraz z odsetkami przysługującą wobec (...) Sp. z o.o., za którą to wierzytelność poręczyła najpierw Zakłady (...) Sp. z o.o., na mocy porozumienia o spłacie zobowiązań z dnia 30 stycznia 2009 r., następnie J. M., na mocy umowy poręczenia z dnia 2 listopada 2011 r., a w końcu (...) Sp. z o.o. Sp. k., na mocy porozumienia zmieniającego z dnia 4 października 2012 r. Część tej wierzytelności została przedstawiona do potrącenia z przysługującą (...)

Sp. z o.o. Sp. k. kwotą 748 456 zł z tytułu sprzedaży lokali nr (...) oraz ustanowienia służebności w umowie notarialnej z dnia 10 sierpnia 2014 r. Wszystkie projekty porozumień i umów opracowała kancelaria (...), który w dacie złożenia oświadczenia o potrąceniu przez powódkę pełnił funkcję prezesa zarządu (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K.. Osoba ta miała pełny wgląd w dokumentację księgową i prawną firmy. W zakresie rozliczeń finansowych w przygotowywanych przez M. K. umowach, czynnie korzystał on z pomocy księgowej firmy – E. W.. Rozliczenia były konfrontowane z dokumentami księgowymi innych firm. Istnienie wierzytelności i zobowiązań oraz ich wysokość potwierdzały firmy poręczające zobowiązania Zakładów (...) Sp. z o.o. Z inicjatywy M. K. doszło do rozliczeń umów sprzedaży lokali poprzez oświadczenia o potrąceniu – w ten sposób dokonano zapłaty za lokale mieszkalne nabyte m. in. przez M. i T. małżonków P.. W imieniu (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K. występowała M. D., upoważniona do zawierania umów notarialnych przez M. K.. W imieniu (...) Sp. z o.o. informacje o wierzytelnościach i ich wysokości przesyłane były przez M. W. likwidatora tej spółki bezpośrednio do (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K.. Przed procesem likwidacyjnym spółki, jej sprawami finansowymi i księgowymi zajmowały R. S. i A. J., które na tym polu współpracowały z M. K.. A. J. zajmowała się również (...) spółki (...). Spółka ta otrzymała informacje o sposobie rozliczenia wierzytelności zabezpieczonych cywilnie i wekslowo. Dla ułatwienia identyfikacji wierzytelności używano zwrotów wskazujących na zabezpieczenie wekslowe. To jednak nie zmieniało okoliczności, że podmioty te poręczyły za zobowiązania Zakładów (...) Sp. z o.o. i z tego tytułu odpowiadały jako poręczyciele cywilni, co wynikało z umów i zestawień należności. Do czasu złożenia oświadczenia przez powódkę o potrąceniu wzajemnych wierzytelności obie strony miały istniejące i wymagalne wierzytelności mogące być przedmiotem potrąceń. Pismem z dnia 10 sierpnia 2016 r. M. K. wezwał powódkę do zapłaty kwoty 252 589,52 zł tytułem nieuiszczonej części ceny sprzedaży mieszkania nr (...) wynikającego z umowy sprzedaży z dnia 19 sierpnia 2014 r. i oświadczył, że dokonane potrącenie należało uznać za częściowo nieskuteczne.

W świetle tak ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji doszedł do przekonania, że w okolicznościach sprawy brak było podstaw faktycznej i prawnej do kwestionowania zarzutu potrącenia wzajemnych wierzytelności. Zdarzeniem, na które powoływała się powódka, uzasadniającym domaganie się żądania pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego, było oświadczenie o potrąceniu wierzytelności. Pozwana z kolei broniła się zarzutem braku podstaw – w dacie składania oświadczenia o potrąceniu, do złożenia takiego oświadczenia z uwagi na nieistnienie części wierzytelności. W ocenie Sądu Okręgowego, oświadczenie z dnia 19 sierpnia 2014 r. złożone przez powódkę (...) Sp. z o.o. Sp. k. w K. zawierało identyfikację wzajemnych wierzytelności i złożone zostało wobec osoby uprawnionej – M. K., będącego prezesem zarządu komplementariusza, posiadającego największą wiedzę o sytuacji prawnej i finansowej spółki z uwagi na fakt przygotowywania projektów regulacji i rozliczeń pomiędzy podmiotami zainteresowanymi. Oświadczenie miało moc wsteczną od chwili, kiedy stało się ono możliwe, co oznacza, że zostało dokonane. Jak podkreślił Sąd I instancji, pozwana – w osobie M. K., zakwestionowała to oświadczenie o potrąceniu dopiero po dwóch latach, bo w dniu 10 sierpnia 2016 r. Jeżeli zatem M. K., jako osoba uprawniona, otrzymał oświadczenie o potrąceniu (a nie stanowiło to okoliczności spornej), to uzasadnionym wydaje się przyjęcie stanowiska, że występując po dwóch latach o zapłatę, wzywający musiałby wskazać podstawę prawną wezwania albo co najmniej wyjaśnienia wymagałyby fakt braku takiej reakcji w dacie 3 września 2014 r. Sąd Okręgowy wskazał, że M. K. zeznając powoływał się na brak wiedzy o rzeczywiście istniejących zobowiązaniach finansowych – uzasadnionym jest więc wniosek, że nie podejmując żadnych czynności prawnych działań pod wpływem błędu pozostając w przekonaniu o właściwym rozliczeniu umowy sprzedaży lokali mieszkalnych na rzecz powódki. Jeżeli pozostawał w takim przekonaniu to, zdaniem Sądu Okręgowego, była to tylko i wyłącznie jego wina i to ona stanowiła okoliczność determinującą rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie. Innymi słowy, jeżeli M. K. działał pod wpływem błędu, to z całą pewnością nie był to błąd wywołany przez powódkę, a wynikający z niedbalstwa i nienależytej staranności M. K.. W tych okolicznościach, zdaniem Sądu Okręgowego, co do zasady brak było podstaw do kwestionowania oświadczenia o potrąceniu wierzytelności, bowiem w chwili jego składania podmiot, do którego oświadczenie dotarło, profesjonalnie zajmujący się prowadzeniem działalności gospodarczej i posiadający profesjonalną wiedzę prawną, zaakceptował je, co wywołało skutek materialnoprawny w postaci spełnienia świadczenia. Sąd I instancji uznał zatem, że powódka wykazała spełnienie świadczenia po powstaniu zobowiązania, zgodnie z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., dlatego jej żądanie pozbawienia w całości wykonalności tytułu wykonawczego, należało uwzględnić. O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł z mocy art. 98 k.p.c.

Apelację od wydanego w sprawie wyroku wniosła pozwana, która zaskarżyła go w całości. W pierwszej kolejności zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez niewłaściwą ocenę dowodów z dokumentów w postaci porozumienia o spłacie zobowiązań i umów cesji z dnia 30 stycznia 2009 r. polegającą na przyjęciu, że weksel zabezpieczał płatności faktur, a nie cenę ich przelewu, a także całkowite pominięcie treści umowy poręczenia z dnia 2 lipca 2012 r. i oświadczenia o potrąceniu z dnia 20 lipca 2012 r. zawartych między spółkami (...) i S., z których jednoznacznie wynikało, że spółka (...) przestała być wierzycielem m. in. z tytułu faktury VAT nr (...), a wskutek cesji stała się nią spółka (...), co oznacza, że nie mogła jej ponownie skutecznie przelać na rzecz powódki w 2013 r., a nadto że spółka (...) poręczyła płatność wierzytelności w kwocie 150 000 zł z weksla wystawionego przez P. z terminem płatności do dnia 30 listopada 2009 r., która to wierzytelność wygasła wskutek złożonego przez spółkę (...) oświadczenia o potrąceniu, które to dokumenty zostały złożone wraz z pismem procesowym pozwanej z dnia 23 czerwca 2017 r. Naruszenie to doprowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych polegającego na przyjęciu, że dokumenty umów cesji z dnia 23 października 2013 r. o nr (...) i (...) uzasadniały potrącenie dokonane przez powódkę pomimo, że powódka nie mogła skutecznie potrącić tych wierzytelności. Dalej pozwana zarzuciła błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że strony umów poręczeń, umowy joint venture oraz porozumienia zastępującego jedynie dla ułatwienia identyfikacji wierzytelności zabezpieczonych weksłami używały zwrotów „weksel”, podczas gdy okoliczności te nie zostały potwierdzone żadnymi wiarygodnymi dowodami. Pozwana zarzuciła także naruszenie

przepisu art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów i dowolne przyjęcie, że do czasu złożenia przez powódkę oświadczenia

o potrąceniu wzajemnych wierzytelności, obie strony miały istniejące i wymagalne wierzytelności mogące być przedmiotem potrąceń, podczas gdy w drodze umów ceśni powódka nie nabyła skutecznie wierzytelności. W kontekście naruszenia dyspozycji tego samego przepisu pozwana zakwestionowała także przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że propozycję rozliczenia transakcji nabycia lokali mieszkalnych w drodze potrącenia wierzytelności zaproponował powódce M. K., podczas gdy osoba ta w swoich zeznaniach stanowczo zaprzeczyła takiej inicjatywie, a świadek S. B. przyznał, że decyzja takiego rozliczenia zapadła po uzgodnieniu z powódką. Pozwana zarzuciła nadto błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że w umowach poręczenia z dnia 25 lipca 2011 r. i 2 listopada 2011 r. spółka (...) oraz J. M. jako poręczyciele uznali zobowiązania Zakładów (...) do kwoty 3 461 271,81 zł, podczas gdy z treści umowy i zestawienia wynikało, że poręczenie wobec spółki obejmowało wierzytelności wynikające z konkretnych faktur VAT i not obciążeniowych, a pozostałe wierzytelności obejmowały należności z weksli z wystawienia spółki (...).

W końcu pozwana zarzuciła naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak uzasadnienia orzeczenia co do dokumentów stanowiących rozliczenie weksla dokonanego oświadczeniem z dnia 20 lipca 2012 r. W świetle tak sformułowanych zarzutów pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania za obie instancje według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja winna była odnieść skutek, a to przez uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji, dojść bowiem należało do wniosku, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy. Zaznaczyć przy tym trzeba, że w granicach zaskarżenia sąd II instancji nie jest związany wskazanymi w apelacji wnioskami.

Wskazać należy, iż pomijając wypadki określone art. 386 § 2 i 3 k.p.c. (które nie zachodzą w tej sprawie) Sąd II instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości – art. 386 § 4 k.p.c. Podstawa związana z koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości nie zachodzi, jakkolwiek nie sposób nie dostrzec wadliwości procedowania przez Sąd Okręgowy odnośnie do dowodów z dokumentów. Postępowanie dowodowe obejmuje dopuszczenie określonego dowodu i następnie jego przeprowadzenie. Sposób przeprowadzenia dowodu jest zdeterminowany rodzajem dopuszczonego środka dowodowego. I tak przykładowo, przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka czy przesłuchania stron polegać będzie na złożeniu przez nich zeznań, natomiast przeprowadzenie dowodu z dokumentu wymaga jego odczytania (ujawnienia jego treści). Tymczasem mimo obszernego postanowienia dowodowego odnoszącego się do dopuszczanych dowodów z dokumentów (k.459-462) nie doszło następnie do przeprowadzenia dowodu z tych dokumentów.

Powracając do kwestii związanej z drugą podstawą uchylenia wyroku przewidzianą art. 386 § 4 k.p.c. czyli nierozpoznaniem istoty sprawy przez sąd I instancji to wyjaśnić należy, iż jakkolwiek przesłanka ta wymaga dość kazuistycznego podejścia to każdorazowo decydują o tym okoliczności danej sprawy. Przyjmuje się w orzecznictwie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi zazwyczaj wówczas, gdy sąd I instancji nie rozstrzygnął o tym, co było przedmiotem sprawy, zaniechał zbadania materialnoprawnych podstaw żądania, jak i zarzutów merytorycznych zgłoszonych przez stronę; nie uwzględnił, nie zbadał wszystkich zarzutów i twierdzeń pozwanego czy powoda, czy przesłanek odpowiedzialności pozwanego, a dotyczących kwestii faktycznych czy prawnych rzutujących na ocenę zasadności roszczenia (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca

2013 r., V CZ 166/12). Dodać należy, iż Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym sprawę, podziela i ten pogląd wyrażany w orzecznictwie (por. np. wyrok Sądu Apelacyjnego

w S. z dnia 10 czerwca 2015 r., sygn. akt I ACa 295/15) zgodnie, z którym treścią normy zawartej w art. 386 § 4 k.p.c. jest upoważnienie do wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia kasatoryjnego w określonych sytuacjach procesowych. Brzmienie tego przepisu wskazuje jednocześnie na to, iż nie zachodzi obowiązek prowadzenia przez sąd II instancji postępowania dowodowego zmierzającego do wyjaśnienia rzeczywistej treści stosunków faktycznych i prawnych w

sytuacji, gdy Sąd I instancji zaniechał rozważenia podanych przez strony pod osąd żądań i twierdzeń, jak również i wówczas, gdy nie dokonał oceny przeprowadzonych dowodów i pominął mogące mieć wpływ na rozstrzygnięcie meritum sporu dowody zawnioskowane przez strony dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Dodać nadto należy, iż merytoryczny charakter postępowania odwoławczego nie oznacza, że sąd ten pełnić ma taką samą rolę, jak sąd orzekający w postępowaniu

pierwszoinstancyjnym. Rozstrzygnięcie po raz pierwszy pewnych kwestii przez sąd odwoławczy może prowadzić do ograniczenia merytorycznego rozpoznania sprawy do jednej instancji. A zatem, w tym rozumieniu nierozpoznanie istoty sprawy sprowadza się do pozostawienia poza oceną sądu I instancji okoliczności faktycznych stanowiących przesłanki właściwego zastosowania prawa materialnego. Tego typu sytuacja ma też miejsce

w niniejszej sprawie, gdyż de facto Sąd Okręgowy ograniczył się – w zakresie opisu stanu faktycznego – do opisu zaoferowanych przez strony dokumentów i ogólnikowej oceny osobowych źródeł dowodowych, uchylając się od całościowej oceny zgromadzonego materiału i dokonania istotnych – z punktu widzenia podstawy materialnoprawnej roszczenia powódki i podjętej przez pozwaną obrony – ustaleń faktycznych. Wywód prawny Sądu Okręgowego jest nieadekwatny do stanowisk stron, a towarzyszy temu, jak nadmieniono, brak właściwych ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia opartych na materiale dowodowym zaoferowanym przez strony.

I tak podać należy, iż powódka domagała się pozbawienia wykonalności opisanego

w pozwie tytułu wykonawczego (aktu notarialnego, któremu została nadana klauzula wykonalności), co do obowiązku zapłaty na rzecz pozwanej kwoty 252 589, 52 zł tytułem części ceny sprzedaży nieruchomości lokalowej objętej tym aktem. Skarżąca twierdziła, iż całość należności (w wysokości 748 456 zł, a zatem i w kwestionowanej przez pozwaną obecnie części 252 589, 52 zł) z tytułu nabycia przez nią nieruchomości, które były przedmiotem transakcji, została uregulowana przez potrącenie wierzytelności, które przysługiwały powódce wobec poprzednika prawnego pozwanej (dalej: pozwanej). Wskazywała powódka, iż wierzytelności względem pozwanej nabyła w drodze dwóch umów cesji. A to: cesji wierzytelności przysługującej (...) spółce z o.o. w likwidacji z siedzibą

w Z. wobec Zakładów (...) spółce z o.o. w upadłości likwidacyjnej w K. z tytułu należności opisanych w umowie cesji z dnia 23 października 2013 r. do kwoty stanowiącej 70 % tych należności czyli 720 539,99 zł, a za zapłatę których miała poręczyć pozwana oraz cesji wierzytelności przysługującej (...) spółce z o.o.

w likwidacji z siedzibą w Z. wobec (...) spółki z o.o. w Z. z tytułu należności opisanych w umowie cesji z dnia 23 października 2013 r. do kwoty stanowiącej 70 % tych należności czyli 109 431, 88 zł, a za zapłatę, których miała również poręczyć pozwana.

Natomiast pozwana wnosząc o oddalenie powództwa zarzucała, iż wierzytelność nabyta przez powódkę względem spółki (...) co do kwoty 107 537,50 zł nie wchodziła w zakres udzielonego przez pozwaną poręczenia cywilnego, natomiast w zakresie wierzytelności nabytej wobec spółki "P." pozwana poręczała wyłącznie za wierzytelności wekslowe, tych natomiast nie objęła umowa cesji zawarta przez powódkę.

W konsekwencji pozwana zarzucała, iż co do spornej części należność z tytułu ceny nabycia nie została uregulowana, skoro przedstawione do potrącenia wierzytelności wzajemne nie istniały we wskazanej przez powódkę w oświadczeniu o potrąceniu wysokości.

W tych okolicznościach, skoro bezsporna pozostawała wysokość pozwanej z tytułu ceny sprzedaży nieruchomości (w kwocie 748 456 zł), zaś sporne pozostawało czy pozwana skutecznie należność tę zapłaciła w drodze potrącenia wierzytelności wzajemnych co do części dotyczącej owych 252 589, 92 zł, a to wobec kwestionowania przez pozwaną istnienia w tym zakresie wierzytelności wzajemnych powódki, to rzeczą Sądu I instancji było dokonanie ustaleń faktycznych, pod kątem oceny skuteczności dokonanego potrącenia

(art. 498 k.c.) obejmujących: jednoznaczne zidentyfikowanie wierzytelności, które powódka przedstawiła do potrącenia z należnością pozwanej z tytułu ceny sprzedaży nieruchomości, w tym określenie rodzaju i wysokości tych wierzytelności. W sytuacji też gdy powódka wierzytelności te nabyła w drodze cesji niezbędne było określenie co było przedmiotem cesji, jak i czy wierzytelności nabyte drogą cesji przysługiwały zbywcy wobec pozwanej

w takim zakresie, jaki zdefiniowano umową cesji, a które powódka przedstawiła do potrącenia. Takich ustaleń jednak nie sposób się doszukać w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Podkreślić przy tym trzeba, że nie ma – w

tak ukształtowanej podstawie faktycznej żądania – ważkiego znaczenia to, że działający w imieniu pozwanej M. K. przyjął oświadczenie o potrąceniu i przez prawie dwa lata pozwana nie kwestionowała, że powódka nie zapłaciła całej ceny nabycia. Oświadczenie o potrąceniu jest jednostronnym oświadczeniem woli, które dokonuje się przez złożenie jej drugiej stronie – art. 499 k.c., Potwierdzenie, że oświadczenie takie zostało złożone - w razie sporu – nie przesądza o tym, że przedstawione do potrącenia wierzytelności wzajemne istniały. Tym samym skuteczność potrącenia (wykazania istnienia wierzytelności wzajemnej) wymaga wykazania (art. 6 k.c.). Zupełnie wadliwe jest w tym kontekście stanowisko Sądu Okręgowego, który uznał za decydujące dla rozstrzygnięcia to, iż nawet jeżeli działający za pozwaną M. K.

– przyjmując oświadczenie o potrąceniu – pozostawał pod wpływem błędu co do właściwego rozliczenia umowy sprzedaży to „była to tylko i wyłącznie jego wina”. Wywiódł nadto Sąd, iż nawet jeżeli M. K. działał pod wpływem błędu (art. 84 § 1 k.c.) to był on wynikiem jego niedbalstwa i nienależytej staranności. Stanowisko to jest chybione już tylko z tego względu, że M. K. nie składał żadnego oświadczenia woli, przywołanie art. 84 k.c. jest więc całkowicie nietrafne. Decydujące dla rozstrzygnięcia w tym procesie jest bowiem ustalenie, czy faktycznie istniały wierzytelności przedstawione przez powódkę do potrącenia w wysokości, która mogłaby prowadzić do wygaśnięcia (przez umorzenie – art. 498 §2 k.c.) całej wierzytelności pozwanej z tytułu ceny sprzedaży. Zauważyć przy tym trzeba, że strony nie twierdzą, iż w istocie doszło do zawarcia innej transakcji niż ta, która objęta jest treścią zawartej przez nie umowy sprzedaży w dniu 19 sierpnia 2014 r. Przesądza to zatem o tym, że znaczenie dla rozstrzygnięcia ma ustalenie tych okoliczności, które zostały wyeksponowane przez Sąd Apelacyjny. W szczególności zauważyć należy, iż nie jest to proces, w którym istotną byłaby kwestia należytej staranności, z jaką działał M. K., skoro nie dotyczy on jakichkolwiek roszczeń odszkodowawczych kierowanych przeciwko niemu, bez znaczenia jest również to czy działał on pod wpływem błędu. Tymczasem kwestie te, obojętne dla wyniku sporu – były determinujące – dla rozstrzygnięcia przez Sąd I instancji. Fakt braku dokonania wymaganych dla prawidłowego rozstrzygnięcia – z punktu widzenia art. 498 k.c. oraz art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. – ustaleń faktycznych powoduje, że Sąd Okręgowy uchylił się od rozpoznania istoty sprawy. Kwestia ta, skutkowałą więc uchynieniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania - art. 384 § 4 k.p.c., orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego uzasadnia art. 108 § 2 k.p.c.

Na koniec marginalnie już tylko należy zwrócić uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze przed Sądem Okręgowym w Częstochowie zawisła, pod sygnaturą akt I C 7/17 sprawa z powództwa M. P. i T. P. przeciwko pozwanej

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, a jej przedmiot jest zbliżony do niniejszego procesu, gdyż kwestią sporną w tamtym procesie pozostaje również skuteczność dokonanego przez powodów potrącenia z wierzytelnością pozwanej z tytułu ceny sprzedaży, zaś powodowie przedstawili do potrącenia wierzytelności nabyte w drodze cesji, a to w postaci pozostałych 30 % wierzytelności, które w rozmiarze 70 % nabyła powódka. Okoliczność to nakazywałaby rozważenie zastosowania art. 219 k.p.c. Druga kwestia wiąże się z zadaniem poczynienia prawidłowych ustaleń faktycznych przez Sąd I instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy, co przy ewentualnych trudnościach z oceną przedstawionych przez strony dokumentów (z których należy przeprowadzić dowody, stosownie do uwag na wstępie) winien Sąd również rozważyć potrzebę zasięgnięcia dowodu z opinii biegłego z zakresu księgowości i finansów. Wniosek taki był zresztą formułowany przez powódkę w toku postępowania przed Sądem Okręgowym.

SSO del. Lucyna Morys-Magiera	SSA Mieczysław Brzdąk	SSA Małgorzata Wołczańska
-------------------------------	-----------------------	---------------------------